

OBJAVLJIVANJE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA U SKLADU SA MRS 8

*Ivana Bešlić**, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad
Dragana Bešlić, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Sažetak: U globalnoj ekonomiji računovodstvene politike, odnosno napomene uz finansijske izveštaje preduzeća, koriste se kao dopuna kvalitetnog finansijskog izveštavanja i strategijskog upravljanja. Odabrane računovodstvene politike, usklađene prema MRS/MSFI, kao ključni elemenat Napomena, dopunjuju sadržaj računovodstvenih informacija u sledećim finansijskim izveštajima: Bilansu stanja, Bilansu uspeha, Izveštaju o tokovima gotovine i Izveštaju o promenama na kapitalu. Ovaj rad se fokusira na: 1. računovodstvena načela i standarde kao ishodište računovodstvenih politika, 2. izbor računovodstvenih politika na području dugotrajne imovine i zaliha, 3. bitna obeležja napomene uz finansijske izveštaje. U Srbiji objavljivanje računovodstvenih politika mora biti u skladu sa MRS 8. U ovom radu autori su koristili sledeće metode istraživanja: pregled relevantne literature, metod analize, metod sinteze, metod indukcije, metod dedukcije i matematički metod.

Ključne reči: globalna ekonomija, finansijsko izveštavanje, upravljanje, računovodstvene politike, MRS/MSFI, napomene, preduzeće.

PUBLICATION OF THE ACCOUNTING POLICIES IN ACCORDANCE WITH IAS 8

Abstract: In global economy, accounting policies respectively the notes to financial statements of the enterprise are used as a complement for good quality financial reporting and strategic management. Selected accounting policies aligned with IAS/IFRS, as a key element of the notes complement content of accounting information in financial statements: balance sheet, income statement, cash flow statement, statement of changes on capital. This paper focuses on: 1. accounting principles and standards as well as origination in accounting policies, 2. choice of accounting policies in the area of long-term assets and inventory, 3. important features of notes to financial statements. In the Republic of Serbia publication of accounting policies must be in accordance with IAS 8. In this paper the authors used following methods of research: an overview relevant literature, the method of analysis, the method of synthesis, the method of induction, method of deduction and mathematical method.

* draiva@neobee.net

Key words: *global economy, financial reporting, management, accounting policies, IAS/IFRS, notes, enterprise.*

JEL classification: *M41*

1. UVOD

U savremenim tržišnim uslovima, upravljanje poslovanjem nije moguće zamisliti bez informacija sadržanih u finansijskim izveštajima, odnosno informacija koje nastaju u računovodstvu. Računovodstvo je servis, tj. uslužna funkcija u procesu upravljanja. Ono prati i proučava „sirove podatke“, te ih pretvara u informacije potrebne za upravljanje.

Komplet finansijskih izveštaja preduzeća obuhvata: bilans stanja, imovinski bilans, bilans uspeha, račun dobitka i gubitka, izveštaj o promenama na kapitalu, izveštaj o tokovima gotovine, statistički aneks i napomene uz finansijske izveštaje. Finansijski izveštaji su finalni proizvod računovodstvenog procesa u koji su ugrađene odabrane računovodstvene politike, u skladu sa ciljevima poslovne politike preduzeća. U kontekstu objektivnosti i realnosti finansijskih izveštaja veoma značajnu ulogu imaju računovodstvene politike. Računovodstvene politike čine temeljnu komponentu kvaliteta finansijskih izveštaja. Određujući materijalni sadržaj, računovodstvene politike utiču na kvalitet informacija sadržanih u finansijskim izveštajima. Svrha računovodstvenih politika je da osiguraju primenu svakog zahteva iz svakog primenjenog MRS/MSFI-a, kao i da osiguraju unutrašnju i međunarodnu uporedivost finansijskih izveštaja.

Sam pojam računovodstvenih politika (*accounting policies*) pojavio se u SAD pedesetih godina 20-og veka. Računovodstvene politike predstavljaju specifična načela i metode koje je menadžment preduzeća izabrao u cilju realnog prikazivanja finansijskog položaja, promena finansijskog položaja i rezultata poslovanja i koje su u skladu sa opšteprihvaćenim računovodstvenim načelima. Opšteprihvaćena računovodstvena načela su: načelo nabavne vrednosti, načelo objektivnosti, načelo realizacije, načelo uzročnosti prihoda i rashoda, načelo materijalnosti, načelo potpunosti, načelo doslednosti i načelo opreznosti. Da bi se lakše primenjivala, ona se dalje razrađuju kroz računovodstvene standarde i zakonske propise. Zbog složenosti poslovne prakse preduzeća, Međunarodnim računovodstvenim standardima su ponuđene različite metode za računovodstveno priznavanje i vrednovanje istih bilansnih pozicija. Dakle, menadžerima preduzeća je ostavljena mogućnost da izborom odgovarajućih računovodstvenih politika kreiraju istinitu i poštenu sliku o poslovnim aktivnostima preduzeća. Takođe, pod uticajem Međunarodnih računovodstvenih

standarda sadržinu finansijskog izveštavanja u globalnoj ekonomiji značajno upotpunjuju napomene uz finansijske izveštaje.

Napomene uz finansijske izveštaje predstavljaju poseban izveštaj u skupu obaveznih finansijskih izveštaja čije su funkcije da: objasne politike i osnove na kojima počivaju finansijske informacije, razlože mnoge stavke i pruže analitičke uvide, pomognu potpunije razumevanje finansijske pozicije i uspešnosti preduzeća. One predstavljaju dopunska objašnjenja po pravilu bilansnih pozicija radi povećanja iskazne moći finansijskih izveštaja (Krstić, 2003). One sadrže informacije za koje računovođe smatraju da su korisne u interpretacijama finansijskih izveštaja. Otuda su predmet istraživanja ovog rada računovodstvene politike i Napomene uz finansijske izveštaje u funkciji kvalitetnog finansijskog izveštavanja i strategijskog upravljanja.

Osnovna svrha ovoga rada je upoznavanje čitalaca sa pojmom i značajem računovodstvenih politika, kao i Napomenama uz finansijske izveštaje, koje pomažu ne samo menadžmentu preduzeća, već i eksternim korisnicima (investitorima, kreditorima itd.) da uvidom u njih dobiju adekvatniju i realniju sliku o performansama koje su proizvod računovodstvenih politika preduzeća. Iz ovoga proizilaze i ciljevi ovog rada: 1. ukazivanje na značaj računovodstvenih načela i standarda kao ishodište računovodstvenih politika, 2. predstavljanje MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih politika i greške, 3. ukazivanje na značaj sastavljanja Napomena uz finansijske izveštaje, kako bi se osigurao kvalitet finansijskog izveštavanja i strategijskog upravljanja.

2. RAČUNOVODSTVENA NAČELA I STANDARDI KAO ISHODIŠTE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

Da bi se zadovoljio kvalitet finansijskog izveštavanja velika pažnja se posvećuje računovodstvenim načelima i standardima. Računovodstvena načela su temeljna pravila koja se upotrebljavaju prilikom sastavljanja i prezentovanja finansijskih izveštaja. Opšteprihvaćena računovodstvena načela su (Žager, Mamić-Sačar, Sever, & Žager, 2008, p. 108–112):

- Načelo nabavne vrednosti (istorijski trošak) – zahteva da se evidencija poslovnih događaja zasniva na nabavnoj vrednosti, tj. trošku nabavke. Glavni nedostatak u primeni ovog načela je da ne prikazuje stvarnu tržišnu vrednost.
- Načelo objektivnosti – zahteva da finansijski izveštaji budu sastavljeni na osnovu objektivnih podataka koji su dokumentovani.
- Načelo realizacije, tj. sticanja prihoda – zahteva da se prihodi priznaju onda kada su stvarno nastali, kada su zarađeni, tj. kada je nastao događaj, a ne onda kada je novac stvarno primljen. Rashodi se priznaju u trenutku njihovog nastanka, bez obzira na to da li je novac isplaćen.

- Načelo uzročnosti prihoda i rashoda – zahteva da se efekti transakcija i drugih događaja priznaju onda kada se dogode, a ne onda kada se gotovina ili gotovinski ekvivalenti prime ili isplate. Odnosi se na utvrđivanje rezultata poslovanja.
- Načelo materijalnosti ili značajnosti – zahteva pridržavanje svih pravila koja su bitna u stvaranju realne slike o posmatranom preduzeću. Informacija je materijalno značajna ako njeno izostavljanje ili pogrešno formulisanje može uticati na ekonomske odluke korisnika donete na osnovu finansijskih izveštaja.
- Načelo potpunosti – zahteva da finansijski izveštaji sadrže sve potrebne informacije za ocenu poslovanja preduzeća.
- Načelo konzistentnosti ili doslednosti – zahteva doslednu primenu pravila i postupaka koji su usvojeni za potrebe sastavljanja i prezentovanja finansijskih izveštaja. Dakle, zahteva se dosledna primena odabranih računovodstvenih politika, što je uslov da bi finansijski izveštaji bili uporedivi tokom više obračunskih perioda.
- Načelo opreznosti – zahteva da se u tekućem periodu zbog neizvesne budućnosti iskaže što manji poslovni rezultat, te da se deo tog rezultata prenese u buduće obračunske periode kada se mogu očekivati teškoće u poslovanju. To znači da će preduzeće imati i manje novčane izdatke po osnovu ostvarene dobiti (porez na dobit, dividende) u tekućem periodu. U praksi se to označava pojmovima: skriveni dobiti ili skriveni gubici. Primena ovog načela je opravdana samo u uslovima neizvesnog poslovanja.

Računovodstvena načela čine temelj, tj. polaznu osnovu za utvrđivanje računovodstvenih standarda. Računovodstveni standardi se mogu podeliti na nacionalne i međunarodne (prihvatljive u međunarodnom okruženju). Nacionalni standardi su standardi jedne zemlje i oni su pod uticajem socijalnih, kulturnih, pravnih, ekonomskih i finansijskih sistema koji prevladavaju u konkretnoj nacionalnoj ekonomiji (na primer, američki opšteprihvaćeni računovodstveni principi, britanski računovodstveni standardi, australijski računovodstveni standardi, japanski standardi računovodstva i sl.), koji su praktično onemogućili uporedivost računovodstvenih izveštaja preduzeća različitih zemalja. Međunarodni računovodstveni standardi predstavljaju dogovorena pravila o pripremanju, priznavanju, odmeravanju i prikazivanju stavki finansijskih izveštaja preduzeća, odnosno ekonomskog entiteta.

U računovodstvenom sistemu značajno mesto u vođenju poslovnih knjiga i sastavljanju finansijskih izveštaja pripada i zakonskoj regulativi. Pod njom se podrazumevaju: Zakon o računovodstvu i reviziji, Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike i Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike, dakle Zakon i

podzakonski propisi koji se donose za izvršavanje zakona (Zakon o računovodstvu i reviziji, 2009, čl. 2, st. 1.).

Uključivanje naše zemlje u svetske tokove kapitala, dobara i radne snage iniciralo je izgradnju takvog računovodstvenog sistema koji bi proizveo takve finansijske izveštaje koji bi biti relevantni i pouzdani i koji bi bili razumljivi i međunarodno uporedivi. Dakle, sa internacionalizacijom trgovine i proizvodnje, u našoj zemlji se javila potreba za ujednačavanjem računovodstvenih standarda, odnosno potreba za usaglašavanjem sa Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja (MSFI). Danas se sa pravom može reći da oni čine osnovu kvalitetnog finansijskog izveštavanja u globalnoj ekonomiji. Profesionalna regulativa u našoj zemlji pored MRS/MSFI obuhvata još: Kodeks etike za profesionalne računovođe, Međunarodne standarde revizije, Međunarodne standarde interne revizije, nacionalni standard vezan za sticanje profesionalnih zvanja računovođe i revizora, nacionalni standard za računovodstveni softver.

Međunarodni računovodstveni standardi sadrže metode i postupke koji se mogu koristiti prilikom utvrđivanja vrednosti bilansnih pozicija i predstavljaju osnovu za izbor i primenu računovodstvenih politika. Na osnovu takvog okvira, menadžment preduzeća treba da odabere one metode i postupke, odnosno one računovodstvene politike koje će biti u skladu s postavljenim ciljevima poslovne politike i koje će u datim uslovima omogućiti istinito i pošteno iskazivanje finansijskog položaja i uspešnosti poslovanja preduzeća.

Finansijske izveštaje preduzeće treba da sastavi i u skladu sa internom regulativom – pod kojom se podrazumevaju opšti akti koje donosi pravno lice, odnosno preduzetnik, a koji sadrže posebna uputstva i smernice za vođenje poslovnih knjiga, računovodstvenu politiku za priznavanje, procenjivanje imovine i obaveza, prihoda i rashoda, dostavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja, kao i druga pitanja vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izveštaja

Naša zemlja sledila je svetski proces usaglašavanja sa MRS/MSFI sa ciljem da uspostavi takav privredno sistemski ambijent koji bi odgovarao uslovima u razvijenim tržišnim privredama. Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) i Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MSFI) imaju za cilj unapređenje profesionalne računovodstvene prakse i podizanje nivoa kvaliteta računovodstvenog izveštavanja.

Zakonom o računovodstvu i reviziji iz 2002. godine u sistem finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji uvedena je obavezna neposredna primena Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja. Ovu obavezu od 1. januara 2003. godine imaju banke i druge finansijske organizacije, a od 1. januara 2004. godine preduzeća i zadruge, društva za osiguranje, berze i berzanski posrednici,

kao i druga pravna lica koja vode poslovne knjige, sastavljaju i prikazuju finansijske izveštaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji. Preduzetnici koji odluču da poslovne knjige vode po sistemu dvojnog knjigovodstva u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji, takođe imaju obavezu primene Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (Bešlić, 2011).

Prema MRS 1 – Presentacija finansijskih izveštaja, potpuni set finansijskih izveštaja uključuje (Računovodstvena praksa, 2008, p. 5):

- bilans stanja;
- bilans uspeha;
- izveštaj o tokovima gotovine;
- izveštaj o promenama na kapitalu i
- napomene, koje čini pregled značajnih računovodstvenih politika i druga objašnjenja.

Koristi od primene međunarodne profesionalne regulative u našoj zemlji (Đukić, 2003, p. 190–192) nalaze se u uporedivosti domaćih računovodstvenih izveštaja sa onima koji se sastavljaju u drugim evropskim zemljama i šire. Harmonizacija finansijskog izveštavanja i prihvatanje MRS/MSFI omogućava eksternim korisnicima, pre svega investitorima, kreditorima da dobiju kvalitetnije računovodstvene informacije o preduzeću, koje mogu da se uporede sa informacijama preduzeća iste delatnosti iz različitih zemalja. Finansijski izveštaji su postali pouzdaniji kriterijum pri odlučivanju inostranih ulagača, jer su postali prepoznatljiviji i razumljiviji inostranim korisnicima.

3. MRS 8 – RAČUNOVODSTVENE POLITIKE, PROMENE RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA I GREŠKE

Primenom standarda MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih politika i greške (Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, 2007, p. 886–887), želi se poboljšati relevantnost i pouzdanost finansijskih izveštaja samog entiteta sa onima iz prethodnog perioda, kao i njihova uporedivost sa finansijskim izveštajima drugih entiteta. Cilj ovog standarda je da propiše kriterijume za izbor i promenu računovodstvenih politika, kao i za računovodstveni postupak i obelodanjivanje promena računovodstvenih politika, promene računovodstvenih procena i korekcije grešaka iz prethodnih perioda. Entiteti primenjuju ovaj standard od 1. januara 2005. godine. Ovim standardom je ukinut IAS 8 – Neto dobitak ili gubitak perioda, fundamentalne greške i promene računovodstvenih politika. Prema ovom standardu, računovodstvene politike su specifični principi, osnove, konvencije, pravila i prakse koje entitet primenjuje pri sastavljanju i prezentovanju finansijskih izveštaja. Promena računovodstvenih procena je

korigovanje knjigovodstvene vrednosti sredstava, ili obaveze ili iznosa periodičnog trošenja sredstava, koje proizilazi iz procene sadašnjeg stanja i povezanih očekivanih budućih koristi i obaveza, odnosno sredstava i obaveza. Promene računovodstvenih procena proizilaze iz novih informacija ili novih događaja, i u skladu sa tim predstavljaju ispravke grešaka.

Greške iz prethodnog perioda su izostavljeni ili pogrešno iskazani podaci iz finansijskih izveštaja entiteta za jedan ili više perioda koji proizilaze iz neupotrebljavanja ili pogrešne upotrebe pouzdanih informacija koje: 1. su bile dostupne kada su finansijski izveštaji za date periode bili odobreni za izdavanje, 2. za koje se moglo razumno očekivati da budu dobijene i uzete u obzir pri sastavljanju i prezentaciji tih finansijskih izveštaja. Na primer: matematičke greške, greške pri primenjivanju računovodstvenih politika, pogrešno tumačenje činjenica, prevare ili previdi.

Prema MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih politika i greške, preduzeće odnosno entitet dosledno odabira i primenjuje svoje računovodstvene politike za slične transakcije, druge događaje i okolnosti, osim ako određeni Standard ili Tumačenje posebno ne zahteva ili dozvoljava kategorizaciju stavki za koje bi mogle biti adekvatne različite politike. Ako Standard ili Tumačenje zahteva ili dozvoljava takvu kategorizaciju, odgovarajuća računovodstvena politika se dosledno bira i primenjuje za svaku kategoriju. Izbor računovodstvenih politika treba se uvek temeljiti na postavljenim višim ciljevima poslovne politike preduzeća. Na primer: menadžment preduzeća mora odlučiti, tj. izabrati dopuštene računovodstvene postupke vodeći pri tome računa o više faktora (kakvi su troškovi po jednoj metodi, a kakvi po drugoj, kolika će biti vrednost zaliha, kakvo će biti stanje u bilansu stanja i bilansu uspeha, šta to znači kratkoročno, a šta dugoročno u iskazivanju finansijskog rezultata itd.).

Ako prvo posmatramo uticaj računovodstvenih politika na području dugotrajne imovine (nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja) u kraćem periodu (do godinu dana), dolazimo do zaključka da uspešnost poslovanja zavisi od primenjene računovodstvene politike, odnosno od izbora konkretne metode obračuna amortizacije. MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema, uređuje pitanja amortizacije (proporcionalni (linearni) metod, degresivni metod i funkcionalni metod). MRS 16 zahteva da se periodično pregledava primena usvojene metode. Jednom izabran i upotrebljen metod treba da se primenjuje u dužem periodu, kako bi performanse (rezultati) entiteta bile uporedive.

Ako posmatramo obračunski period od više godina (Žager i drugi, 2008) primenom proporcionalne metode amortizacije se ostvaruje konstantni (isti) iznos amortizacije u svakoj godini, jer je ista amortizaciona stopa u svakoj godini. Primenom progresivne metode iznos amortizacije se povećava, jer se

povećava amortizaciona stopa iz godine u godinu. Otuda se uspešnost poslovanja smanjuje. Primenom degresivne metode iznos amortizacije se smanjuje, jer se smanjuje amortizaciona stopa iz godine u godinu. Otuda se uspešnost poslovanja povećava. Uspešnost poslovanja posmatrana u dužem periodu (u ukupnom veku trajanja imovine) ne zavisi od metode obračuna amortizacije, jer su rezultati poslovanja po svim metodama obračuna amortizacije isti. Menadžer se opredeljuje za metod koji najvernije odražava očekivanu dinamiku trošenja budućih ekonomskih koristi sadržanih u sredstvu. Na primer: neka sredstva poput računara brzo gube korisnost usled tehnološkog napretka, pa je u tom slučaju degresivni metod preporučljiv. Linearni metod se zbog svoje jednostavnosti najčešće koristi u praksi.

Računovodstvenim politikama omogućava se, zavisno od zahteva menadžmenta, da se ukupna masa troškova amortizacije rasporedi tokom korisnog veka trajanja imovine, po dinamici koja odgovara ukupnoj poslovnoj politici preduzeća. Računovodstvenim politikama se ne stvara poslovni rezultat, već je izborom različitih metoda poslovni rezultat moguće seliti iz jednog obračunskog perioda u drugi. Zbog toga je u kraćem periodu uticaj računovodstvenih politika na uspešnost poslovanja znatan, a dugoročno taj uticaj ne postoji. Do istog zaključka možemo doći i ako posmatramo uticaj računovodstvenih politika na području zaliha materijala.

Prema MRS 2 – Zalihe (2005. godina), menadžer preduzeća je imao izbor korišćenja sledećih metoda obračuna troškova materijala: 1. Metoda prva ulazna cena jednaka je prvoj izlaznoj ceni – FIFO (prva ulazna – prva izlazna, tj. *first in – first out*), 2. Metoda poslednja ulazna cena jednaka je prvoj izlaznoj ceni – LIFO (zadnja ulazna, prva izlazna, tj. *last in, first out*), 3. Metoda prosečnih troškova nabavke – troškovi materijala se utvrđuju množenjem utrošenih količina sa prosečnim nabavnim cenama materijala.

FIFO metod je pogodan za obračun trošenja specifičnih, lako kvarljivih materijala, koji moraju brzo da se utroše. U slučaju stalnog povećanja cena u uslovima inflacije, primena FIFO metode je potpuno neprimerena, jer stvara višu vrednost zaliha materijala u skladištu i niže troškove materijala, čime se povećava dobitak pre oporezivanja, pa će preduzeće imati veće obaveze za poreze, ili previsoku isplatu dividendi akcionarima. U takvim uslovima se preporučuje primena LIFO metode. Prema LIFO metodi troškovi, odnosno finansijski rezultat su realnije prikazani, (uticaj na uspešnost poslovanja), ali su zato zalihe u bilansu prenisko vrednovane, tj. potcenjene su (uticaj na finansijski položaj), što može dati iskrivljenu sliku stvarnog stanja. Nedostatak LIFO metode je i u tome što stvarno fizičko trošenje ne polazi od poslednjih količina i cena. Zbog toga je poslednjim izmenama Međunarodnih računovodstvenih standarda prednost data metodi FIFO i metodi prosečnih cena.

S obzirom da MRS 2 predviđa primenu samo jedne od metoda, menadžment preduzeća je zadužen da donese računovodstvene politike o primeni određene metode koja će odgovarati načinu i uslovima trošenja materijala u konkretnom preduzeću. Odabrani metod obračuna troškova materijala mora se konzistentno primenjivati duži vremenski period radi uporedivosti periodičnih rezultata preduzeća. Taj metod se konzistentno primenjuje iz perioda u period, osim ako ne dođe do promene očekivane dinamike trošenja tih budućih ekonomskih koristi. Promena metoda obračuna troškova materijala mora se obrazložiti uz kvantitativno obuhvatnje efekata te promene u napomenama uz finansijske izveštaje preduzeća.

Prema MRS/MSFI izbor računovodstvenih politika na području dugotrajne imovine i zaliha zasniva se na donošenju menadžerskih odluka o (Knežević, 2005):

- računovodstvenom metodu za procenjivanje imovine (FIFO, prosečna cena, pravolinijski, progresivni i degresivni metod amortizacije itd.);
- informacijama koje treba objaviti u napomenama (informacije o segmentima preduzeća itd.);
- menjanju računovodstvene procene (promena ekonomskog veka trajanja dugoročnih sredstava i sl.);
- koje događaje i transakcije uključiti u izveštaje (primena fer vrednosti za naknadno vrednovanje dugoročnih materijalnih i nematerijalnih sredstava, primena neto prodajne vrednosti za zalihe i sl.).

Da bi se stratejski ciljevi preduzeća mogli ostvariti, potrebno je definisati zadatke u kraćem roku i utvrditi koji su to poželjni rezultati koji omogućavaju ostvarivanje dugoročnih ciljeva. Izbor računovodstvenih politika uvek treba da se temelji na postavljenim stratejskim ciljevima, odnosno višim ciljevima planirane poslovne politike preduzeća.

Top menadžment je odgovoran za efikasno usmeravanje ekonomskih procesa, kao i za kontrolu rezultata, kako bi se ostvarili strateški ciljevi. Te funkcije uključuju aktivnosti kao što su:

- analiza prošlosti (uključujući i analizu razvoja);
- kontrola ostvarenja strateških ciljeva i
- dugoročna prognoza i strateško planiranje.

Strateško upravljanje održava skup dugoročnih ciljeva koji će biti realizovani taktičkim i operativnim upravljanjem kroz poslovne politike preduzeća. Treba praviti razliku između finansijskih i stratejskih ciljeva. Finansijski ciljevi mogu biti definisani kroz (Gonan Božac, 2002, p. 528): 1. brži rast prihoda, 2. brži rast dohotka, 3. više dividende, 4. viši povrat na investirani kapital, 5. veći profit, 6. veći gotovinski priliv itd. Stratejski ciljevi mogu biti postavljeni

kroz: 1. veći tržišni udeo, 2. viši rang u industrijskoj grani, 3. viši kvalitet proizvoda, 4. niže troškove u odnosu na ključne konkurente, 5. bolju uslugu kupcima, 6. povećanu sposobnost konkurisanja na međunarodnim tržištima itd.

Preduzeće odnosno entitet menja računovodstvenu politiku samo ako je ta promena propisana Standardom ili Tumačenjem i ako ta promena dovodi do toga da finansijski izveštaji pružaju pouzdane i relevantne informacije o efektima transakcija, drugih događaja ili okolnosti na finansijsku poziciju, finansijske performanse, ili tokove gotovine entiteta. Korisnici finansijskih izveštaja treba da budu u mogućnosti da uporede finansijske izveštaje određenog entiteta tokom vremena radi uočavanja trendova njegove finansijske pozicije, finansijskih performansi i tokova gotovine.

Promena računovodstvene politike je opravdana u slučaju promene računovodstvene regulative i kada pravno lice (menadžer) proceni da promena računovodstvene politike dovodi do pouzdanijih podataka o poslovnim promenama (dobrovoljna promena računovodstvene politike). U slučaju dobrovoljne promene računovodstvene politike (promena metoda obračuna) javlja se obaveza retroaktivne primene nove računovodstvene politike, u smislu usklađivanja početnog stanja konkretne bilansne pozicije sa novom računovodstvenom politikom. Prema MRS 8, promena računovodstvene politike (Računovodstvena praksa, 2008, p. 168–169), u smislu opredeljenja za metod fer vrednosti, odnosno metod procene prilikom vrednovanja nematerijalnih ulaganja i osnovnih sredstava, ne smatra se promenom računovodstvene politike za koju je obavezna retroaktivna primena. U napomenama uz finansijske izveštaje se retroaktivno prikazuje primena nove računovodstvene politike. Ako je retroaktivna primena promene računovodstvene politike neizvodljiva potrebno je obrazloženje za neizvodljivost.

Kada nastupe nove okolnosti ili su raspoložive nove informacije koje utiču na procenu, menadžment je dužan da pristupi ponovnoj proceni određenih stavki iz finansijskih izveštaja. Učinci takvih novih procena evidentiraju se na pozicijama imovine, obaveza i kapitala čije promene izazivaju (i to u trenutku, odnosno u periodu nove procene). U zavisnosti od vrste pozicije, efekat promene računovodstvene procene iskazaće se (Žager i drugi, 2008, p. 158): 1. samo u tekućem periodu, 2. u tekućem periodu i u idućim periodima. Na primer: promena procene sumnjivih i spornih potraživanja utiče na dobitak ili gubitak samo tekućeg perioda, dok promena korisnog veka trajanja imovine koja se amortizuje utiče na dobitak ili gubitak tekućeg perioda i svih idućih perioda do isteka veka trajanja.

Na primer: Menadžment preduzeća „X“, je kupio mašinu 2004. godine. Nabavna vrednost mašine iznosi 400.000,00 dinara. Korisni vek trajanja mašine

se procenjuje na pet godina. Ostatak vrednosti je zanemariv. Tokom treće godine upotrebe, dakle 2006. godine, ponovo je procenom utvrđeno da se mašina može upotrebiti ukupno šest godina. Dakle, tokom treće godine menadžment je na temelju novih saznanja odlučio da produži očekivano vreme upotrebe sredstva. Menadžment je izabrao metod linearnog otpisa, što je u skladu sa računovodstvenom politikom preduzeća.

Tabela 1

Amortizacioni plan – promena veka trajanja na veći broj godina

God.	Nabavna vrednost	Korisni vek	Stopa amortizacije	Godišnji iznos amortizacije	Ispravka vrednosti	Neto knjigovodstveni iznos
1	2	3	4=100/3	5=2x4	6=kumul. 5	7=2-5
2004.	400.000	5	20%	80.000	80.000	320.000
2005.	400.000	5	20%	80.000	160.000	240.000
2006.	400.000	6 (5)	15%	60.000	220.000	180.000
2007.	400.000	6 (5)	15%	60.000	280.000	120.000
2008.	400.000	6 (5)	15%	60.000	340.000	60.000
2009.	400.000	6 (5)	15%	60.000	400.000	0
Σ	400.000	–	100%	–	400.000	0

Napomena. Prikaz autora na osnovu: Žager i drugi, 2008, p. 158.

Kao što je prikazano u Tabeli 1, u prve dve godine obračunata je amortizacija po stopi od 20%, tako da su ukupni troškovi amortizacije za te dve godine 160.000,00 dinara (80.000,00+80.000,00). Posle dve godine upotrebe mašine knjigovodstvena vrednost mašine iznosi 240.000,00 dinara (400.000,00-160.000,00).

Godišnji iznos amortizacije za preostali vek upotrebe od četiri godine = 240.000,00/4 = 60.000,

Stopa amortizacije u preostalom veku upotrebe = (60.000,00/400.000,00) x 100% = 15%.

Na kraju korisničkog veka ili veka upotrebe sredstva ukupni trošak amortizacije mora biti jednak ukupnoj nabavnoj vrednosti, što se u Tabeli 1 da i primetiti. Ukupna nabavna vrednost je samo alocirana na troškove amortizacije u dužem veku upotrebe.

Knjiženje promene ove računovodstvene procene knjiži se stavom 540 – Troškovi amortizacije / 0238 – Ispravka vrednosti postrojenja i opreme, samo će iznos biti drugačiji. Učinak ove promene biće iskazan u tekućem, ali i u idućim periodima sve do kraja veka upotrebe, samo kroz novi iznos knjiženog troška amortizacije. Učinak promene odražava se na visinu dobitka ili gubitka u tekućem, ali i u narednom periodu, sve do kraja veka upotrebe. Učinak se prvi put ispoljava u godini primene nove procene i nema retroaktivnu primenu za

ranije periode. U napomenama uz finansijske izveštaje treba objaviti vrstu i iznos promene računovodstvene procene koja je imala učinak na tekući period, odnosno za koju se očekuje da će takav uticaj imati u narednim periodima.

MRS 8 se bavi i materijalno značajnim greškama. To su greške čija ispravka ili propust ispravke, utiče na razumevanje finansijskih izveštaja, odnosno na donošenje različitih ekonomskih odluka na osnovu finansijskih izveštaja, bez obzira da li je greška ispravljena ili ne. Materijalno značajne greške koje se otkriju u tekućem periodu, a odnose se na prethodni period, koriguju se u tekućem periodu preko početnog stanja prenetog rezultata iz ranijeg perioda i odgovarajuće bilansne pozicije na koju se greška odnosi. Materijalno beznačajne greške (Privredni savetnik, 2009, p. 278) ispravljaju se u godini u kojoj su otkrivene preko prihoda i rashoda i ne proizvode dejstvo kao materijalno značajne greške, tj. ne zahtevaju retroaktivnu izmenu uporednih podataka za prethodne godine.

Na primer: U 2012. godini je otkriveno da primljena faktura za usluge iz 2011. godine u iznosu od 400.000,00 dinara nije proknjižena. U slučaju da je faktura bila proknjižena, iskazana bruto dobit bila bi manja za 400.000,00 dinara, porez na dobit bi bio manji za 40.000,00 dinara ($10\% * 400.000,00$), a neto dobit (dobit posle oporezivanja) bila bi manja za 360.000,00 dinara. U bilansu stanja preduzeća „X“ bila bi iskazana obaveza prema dobavljačima u iznosu od 400.000,00 dinara. Korekcija greške vrši se u početnom stanju (1. 1. 2012. godine), kao što je prikazano u Tabeli 2:

Tabela 2

Korekcija greške

RAČUN		OPIS	IZNOS	
D	P		D	P
1	2	3	4	5
340		Neraspoređena dobit ranijih godina	360.000,00	
721	433	Porezi iz dobitka Dobavljači u zemlji	40.000,00	400.000,00
- za korekciju greške				

Napomena. Prikaz autora na osnovu: Privredni savetnik, 2009, p. 278.

Ovo knjiženje bi se izvršilo samo ako poreski obveznik sastavi novu poresku prijavu za porez na dobit za 2011. godinu i dostavi je poreskoj upravi sa zahtevom da mu se više plaćeni porez na dobit prihvati kao akontacija za 2012. godinu. Ako poreski obveznik odluči da ne menja poresku prijavu, tada bi se celokupan iznos fakture od 400.000,00 dinara knjižio stavom 340/433, tj. za celokupan iznos fakture bila bi umanjena neraspoređena dobit ranijih godina, bez knjiženja na računu 721. U našem primeru, ne vrši se ispravka finansijskih

izveštaja za 2011. godinu, nego se ispravka vrši u finansijskim izveštajima za 2012. godinu, i to tako što se podaci za prethodnu godinu prikazuju kao da nije bilo greške. Dakle, ne prepisuju se podaci iz izveštaja za 2011. godinu, već se unose korigovani podaci, a u napomenama uz finansijske izveštaje opisuje se priroda greške. Napomena bi mogla da glasi (Privredni savetnik, 2009, p. 278): „U 2011. godini nisu proknjiženi troškovi usluga u iznosu od ... dinara. Da nije učinjena ta greška, obrazac Izveštaja ... za 2011. godinu izgledao bi: (dati korigovani obrazac).“

4. BITNA OBELEŽJA NAPOMENA UZ FINANSIJSKE IZVEŠTAJE

Napomene uz finansijske izveštaje sadrže osnovu za prikazivanje finansijskih izveštaja i usvojene računovodstvene politike, kao i druga obelodanjivanja u skladu sa MRS, odnosno MSFI. Obavezu sastavljanja ovog izveštaja imaju srednja i velika pravna lica i ostali obveznici revizije finansijskih izveštaja, dok mala pravna lica i preduzetnici nemaju tu obavezu. Za sačinjavanje Napomena uz finansijske izveštaje nije propisan poseban obrazac, već se on sastavlja u slobodnoj formi u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i propisima kojima se uređuje računovodstvo. Informacije koje se daju u napomenama uz finansijske izveštaje treba da budu sistematizovane po jednoobraznom rasporedu. Osnovni elementi Napomena uz finansijske izveštaje, prikazani onim redosledom kako je propisano MRS 1 su:

- opšte informacije o privrednom društvu, odnosno entitetu (Računovodstvena praksa, 2007, p. 243): sedište, pravna forma, opis prirode poslovanja i glavnih aktivnosti, naziv matičnog pravnog lica i krajnjeg vlasnika matičnog pravnog lica, podatak o prosečnom broju zaposlenih u toku godine, na osnovu stanja krajem svakog meseca;
- osnova za sastavljanje finansijskih izveštaja – primena osnove na kojoj su utvrđene vrednosti pozicija u finansijskim izveštajima (obračunska osnova), primena zakonske i profesionalne regulative, odnosno MRS/MSFI;
- usvojene i primenjene računovodstvene politike i procene;
- detaljnije raščlanjavanje i prikazivanje pozicija bilansa uspeha;
- detaljnije raščlanjavanje i prikazivanje pozicija bilansa stanja i ostale finansijske i nefinansijske informacije (npr. o visini zarada članova uprave, administracije i sl., opšte ekonomske, tržišne, proizvodno-tehnološke i dr.).

Pored navedenih informacija, napomene treba da sadrže i:

- dodatne informacije vezane za pozicije prikazane u finansijskom izveštaju, prema redosledu obrazaca i pozicija u obrascima;
- dodatna obelodanjivanja koja zahtevaju MRS/MSFI, prema redosledu MRS/MSFI;

- specifikaciju neusaglašenih potraživanja i obaveza;
- osnovne izvore neizvesnosti konkretnih procesa.

Računovodstvene politike koje bi bile obelodanjene u Napomenama uz finansijske izveštaje su politike u vezi sa (Tušek, 2011): 1. priznavanjem prihoda, 2. zajedničkim poduhvatima, 3. priznavanjem nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja, 4. kapitalizacijom troškova pozajmljivanja i drugih rashoda, 5. ugovorom o dugoročnoj izgradnji, 6. investicionim nekretninama, 7. finansijskim instrumentima i ulaganjima, 8. troškovima istraživanja i razvoja, 9. zalihama, 10. porezima, 11. rezervisanjima, 12. naknadama zaposlenih, 13. preračunavanjem inostrane valute (zaštita od rizika), 14. alokacijom troškova na segmente i identifikovanje poslovnih i geografskih segmenata, 15. procenjivanjem gotovine i gotovinskih ekvivalenata i 16. državnim davanjima.

5. ZAKLJUČAK

Računovodstvene politike su posebna načela, osnove, dogovori, pravila i praksa koje primenjuju preduzeća pri sastavljanju i prezentovanju finansijskih izveštaja. Ishodište računovodstvenih politika čine računovodstvena načela i standardi. Odabrane računovodstvene politike opredeljuju sadržaj računovodstvenih informacija (materijalni sadržaj) u finansijskim izveštajima. One su u funkciji ostvarivanja ciljeva poslovne politike preduzeća. Procena pozicija finansijskih izveštaja, temeljni je zadatak računovodstvenih politika. Smernice MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih politika i greške, upućuju da se odabrane računovodstvene politike primenjuju u dužem vremenskom periodu. Računovodstvena politika je jedan od instrumenata ostvarivanja poslovne politike i njeni ciljevi i instrumenti moraju biti podređeni ostvarivanju višeg strategijskog cilja.

Napomene predstavljaju sastavni deo seta finansijskih izveštaja, čiji sadržaj se daje u opisnom obliku u okviru koga se informacije o strukturi pojedinih bilansnih pozicija mogu predstaviti u vidu tabela. Njihovo sastavljanje i objavljivanje doprinosi boljem kvalitetu finansijskog izveštavanja i strategijskog upravljanja u globalnoj ekonomiji. Svrha napomena je u tome da omogućuje preciznije definisanje finansijskog položaja, promena finansijskog položaja i performansi poslovanja, kao i identifikovanje rizika specifičnih za poslovanje u obračunskom periodu i rizika koji se mogu očekivati u narednom periodu.

REFERENCE

Bešlić, D. (2011). Harmonizacija finansijskog izveštavanja - dometi i ograničenja za preduzeća u Srbiji. U: Naučni skup: Savremeni trendovi u

evropskoj ekonomiji: implikacije za Srbiju, Novi Sad: Visoka poslovna škola strukovnih studija.

Gonan Božac, M. (2002). Planiranje strategijskih ciljeva poduzeća. *Ekonomski pregled*, 53(5-6), 525-536.

Đukić, T. (2003). Mogućnosti regulisanja finansijskog izveštavanja. *Ekonomске teme*, 41(5), 189-197.

Knežević, G. (2005). Izbor računovodstvenih politika u funkciji menadžmenta. *Ekonomске teme*, 43(5), 187-198.

Krstić, J. (2003). Napomene uz finansijske izveštaje kao dopuna kvaliteta finansijskog izveštavanja u globalnoj ekonomiji. *Ekonomске teme*, 41(2), 251-256.

Privredni savetnik. (2009). Sastavljanje izveštaja o promenama na kapitalu. *Privredni savetnik*, 1-2, 277-284.

Savez računovođa i revizora Srbije. (2008). Obračun proizvodnje, nabavne vrednosti robe i vrednovanje zaliha. *Računovodstvena praksa*, 2-3, 138-178.

Savez računovođa i revizora Srbije. (2007). Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja IFRS. Beograd: SRRS.

Savez računovođa i revizora Srbije. (2007). Napomene uz finansijske izveštaje. *Računovodstvena praksa*, 2-3, 242-256.

Savez računovođa i revizora Srbije. (2008). Obaveza sastavljanja i dostavljanja godišnjeg finansijskog izveštaja za 2007. *Računovodstvena praksa*, 2-3, 3-14.

Tušek, B. (2011). Računovodstvene politike. Preuzeto sa <http://web.efzg.hr/dok//rac/7.%20ra%C4%8Cunovodstvene%20politike.pdf>

Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., & Žager, L. (2008). Analiza finansijskih izvještaja - 2. prošireno izdanje. Masmedia doo, Zagreb.

*** (2009). Zakon o računovodstvu i reviziji. *Službeni glasnik RS*, 46/06, 111/09.

Primljeno: 06.06.2013.

Odobreno: 24.06.2013.